

NENAD TEŠIĆ

O ZAJEDNIČKOJ IMOVINI SUPRUŽNIKA¹

U V O D

Brak je lični, ali i imovinski odnos supružnika. Predmet našeg proučavanja u ovom radu jesu odnosi supružnika vezani za režim sticanja imovine u braku. Imovinski odnosi supružnika u savremenom pravu su doživeli značajne promene. U patrijarhalnom bračnom pravu žena je udajom dolazila pod muževljevu vlast *manus*.² Imovinski doprinos žene porodičnoj imovini se ogledao u davanju miraza (*dos*).³ Miraz se mužu donosio radi lakšeg življenja u zajednici i ulazio je u muževljevu imovinu.⁴ Nešto kasnije je uvedena obaveza vraćanja miraza u slučaju prestanka braka. Imovinski odnosi supružnika ostaju gotovo nepromenjeni i u Srpskom građanskom zakoniku.⁵ Ipak, vremenom je suprematija muža u

---

Mr Nenad Tešić, asistent Pravnog fakulteta u Beogradu.

¹ Ovaj članak nastao je kao rezultat učešća na projektu »Razvoj pravnog sistema Srbije i harmonizacija s pravom EU (pravni, ekonomski, politički i sociološki aspekti)« Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

² Žena je gubila poslovnu sposobnost. Videti: Marko Mladenović, Slobodan Panov, Porodično pravo, Beograd, 2003, str. 162. Rimsko pravo je poznavalo i brak bez *manus*-a, ali je i ovde postojala oboriva pretpostavka da sve stvari koje žena poseduje pripadaju mužu *praesumptio Muciana*. Videti: Miroslav Milošević, Rimsko pravo, Beograd 2005, str. 128.

³ To je ujedno i način učešća kćeri u porodičnoj imovini. Umesto nasleđa ona dobija miraz. Videti: Obrad Stanojević, Rimsko pravo, Beograd 2003, str. 188.

⁴ Videti: Živojin Perić, Specijalni deo Građanskog prava III, Porodično pravo, Beograd 1928, str. 20.

⁵ »Mladoletnicima se upodobljavaju svi oni koji ne mogu ili im je zabranjeno svojim imanjem rukovati; takvi su svi uma lišeni, raspikuće sudom proglašene, propalice prezaduženici, kojih je imanje pod stecište potpalo, udate žene za života muževljeva.« Videti: čl. 920. SGZ.

patrijarhalnoj porodici ustupila mesto principu ravnopravnosti supružnika.⁶ Novi Porodični zakon kao jedan od osnovnih načela porodičnog prava navodi ravnopravnost muža i žene.⁷ U oblasti imovinskopravnih odnosa, ta ravnopravnost se ogleda u postojanju zajedničke imovine supružnika. U slučaju sudske deobe zajedničke imovine, pretpostavlja se da su udeli supružnika jednaki.

Čini se da je pravilo o podeli zajedničke imovine supružnika na pola civilizacijska tekovina i jedno od onih pravila koje se u uporednom pravu najmanje dovodi u pitanje.⁸ Primena ovog principa podstiče supružnike da ulažu u zajedničku imovinu, ali ima i simboličan značaj u smislu osećanja ličnog dostojanstva i jednakosti supružnika.⁹

I pored toga, što je udeo, koji na osnovu deobe, pripada svakom od zajedničara prilično ujednačen u uporednom pravu, čini se da pitanje šta se zaista deli, otvara čitav niz dilema. U ovom radu ćemo pokušati da odgovorimo barem na neke od njih.

Kakva je pravna priroda zajedničke imovine; u kakvom su odnosu zajednička i posebna imovina, kao dve imovinskopravne celine u ukupnoj imovini supružnika; šta to ulazi u zajedničku imovinu supružnika i koje kretirijume valja koristiti za razvrstavanje stvari i prava u fond zajedničke, odnosno posebne imovine?

PRAVNA PRIRODA I MOGUĆNOST RASPOLAGANJA ZAJEDNIČKOM IMOVINOM

Ukupnu imovinu fizičkog lica, koje je u braku, čine dve imovinskopravne celine – zajednička i posebna imovina. Zajednička imovina je, dakle, jedan od fondova u okviru ukupne imovine supružnika. Specifičan pravni režim koji ovaj deo imovine izdvaja u posebnu celinu se ogleda u postojanju dva titulara. Imao-nici bračne tekovine su muž i žena sa neopredeljenim udelima. Supružnici, dakle, nisu titulari određenih delova stvarnih prava (npr. zajedničke svojine, stvarne službenosti, plodouživanja), niti poverioci utvrđenog dela potraživanja. Takva

---

⁶ Slobodan Panov, O zajedničkoj svojini u braku, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, br. 1–3/1998, str. 56.

⁷ Videti: čl. 3, st. 3. Porodičnog zakona (»Sl. glasnik RS«, br. 18/2005).

⁸ Carolyn J. Frantz, Hanoch Dagan, Properties of Marriage, 104 Colum L Rev 75 (2004), str. 100.

⁹ C. Frantz, H. Dagan, Properties of Marriage, str. 105–106.

pravna priroda zajedničke imovine uslovljava najmanje dve konkretne pravne posledice:

- a) supružnici sporazumno upravljaju i raspolažu zajedničkom imovinom;
- b) supružnik ne može otuđiti ili opteretiti svoj udeo u zajedničkoj imovini, pravnim poslom *inter vivos*.¹⁰

Ako supružnik otuđi stvar iz zajedničke imovine, bez saglasnosti drugog supružnika, takav ugovor je protivan prinudnom propisu i zbog toga ništav.

Takvo stanovište, čini se, dominira u našoj porodičnopravnoj književnosti.¹¹ Ipak, smatramo da se ovom pitanju može pristupiti i na nešto drugačiji način. Priroda pravila, po kome je za raspolaganje stvarima iz zajedničke imovine neophodna saglasnost supružnika, ne upućuje na sankciju ništavosti.¹² U suprotnom, takav ugovor ne bi mogao konvalidirati, čak i ako razlog ništavosti kasnije otpadne.¹³ Na primer, ako se drugi supružnik naknadno izrečno saglasi sa raspolaganjem ili supružnici zaključe sporazum o deobi zajedničke imovine, po kome predmet sporne prodaje ulazi u posebnu imovinu supružnika – *tradensa*. U francuskom pravu nije isključena mogućnost konvalidacije takvog pravnog posla. »Ako jedan supružnik raspolaže zajedničkom imovinom na način koji nije u saglasnosti sa njegovim ovlašćenjima, drugi supružnik može odobriti takav posao ili zahtevati njegovo poništenje.«¹⁴ Ugovor, kojim jedan supružnik, bez saglasnosti drugog, raspolaže stvarju iz zajedničke imovine ugrožava privatne interese drugog supružnika, te je ovaj ovlašćen da u zakonskom roku zahteva njegovo poništenje.¹⁵ Tužba za poništaj ugovora i povraćaj pokretne stvari iz zajedničke

---

¹⁰ Čl. 174, st. 3 PZ.

¹¹ Videti: M. Janjić-Komar, R. Korać, Z. Ponjavić, *Porodično pravo*, Beograd, str. 349 i Marija Draškić, *Porodično pravo i pravo deteta*, Beograd 2005, str. 401–402. U našoj sudskoj praksi se javlja stanovište da je ugovor o doživotnom izdržavanju jednog supružnika delimično ništav. »Ugovor o doživotnom izdržavanju kojim je jedan bračni drug raspolagao zajedničkom imovinom bez saglasnosti drugog bračnog druga, nije ništav u delu kada je bračni drug raspolagao svojim udelom u zajedničkoj imovini.« Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 2251/2004 od 4. 11. 2004. godine (Paragraf net).

¹² Neki autori u potpunosti relativizuju načelo zabrane raspolaganja udelom u zajedničkoj imovini. Videti: S. Panov, *O zajedničkoj svojini u braku*, str. 65–68.

¹³ Takođe smatramo da sud nije u obavezi da po službenoj dužnosti vodi računa o tome da li je postojala saglasnost drugog supružnika za raspolaganje, već samo ako se zainteresovano lice na to pozove.

¹⁴ U francuskom pravu, tužba za poništaj mora biti podneta u roku od dve godine od saznanja za pravni posao, ali ne u roku dužem od dve godine od prestanka zajednice života. Videti: čl. 1427. loi n 85–1372 du 23 décembre 1985.

¹⁵ Pravo zahtevati poništaj rušljivog ugovora prestaje istekom roka od godinu dana od saznanja za razlog rušljivosti, ali u svakom slučaju ističe istekom roka od tri godine od dana zaključenja ugovora (čl. 117. ZOO). Zanimljivo je primetiti da prekluzivni rokovi, kakav je ovaj, teku

imovine može biti odbijena prigovorom da je savesni kupac u trenutku predaje stekao pravo svojine na osnovu ugovora sa nevlasnikom.¹⁶ Supružnik koji ne uspe u nameri da povрати stvar otuđenu bez njegove saglasnosti ima pravo na naknadu štete od drugog supružnika. Rok zastarelosti u pogledu ovog zahteva ne teče dok traje zajednica života supružnika.¹⁷

ODNOS ZAJEDNIČKE I POSEBNE IMOVINE SUPRUŽNIKA

Imovina koju je supružnik stekao u toku trajanja braka deobom zajedničke imovine odnosno nasleđem, poklonom ili drugim dobročnim pravnim poslom predstavlja njegovu posebnu imovinu.¹⁸ Pokloni, koje jedan supružnik učini drugom u toku zajednice života, takođe ulaze u posebnu imovinu. Međutim, u slučaju razvoda ili poništaja braka, Zakon predviđa obavezu vraćanja poklona čija je vrednost nesrazmerno velika, u odnosu na vrednost zajedničke imovine.¹⁹ Kriterijum o kome se vodi računa prilikom utvrđivanja obaveze vraćanja je vrednost poklona u odnosu na zajedničku imovinu. Dakle, nije od značaja, da li je poklon kupljen od sredstava iz zajedničke ili posebne imovine.²⁰

---

bez obzira što se radi o preobražajnom pravu supružnika, dok s druge strane, rok zastarelosti potraživanja između supružnika stoji. Po proteku roka za poništaj ugovora, supružnik koji nije odobrio raspolaganje može zahtevati zaštitu svojinskom tužbom. U tom slučaju, pribavilac se može braniti isticanjem prigovora da je stvar stečena sticanjem od nevlasnika ili održajem, odnosno samo održajem ako je predmet tužbenog zahteva nepokretnost. Videti: M. Draškić, *Porodično pravo i pravo deteta*, str. 402. Ipak, kupac će nepokretnost kupljenu od jednog supružnika teško steći održajem, pošto naša sudska praksa od savesnog kupca zahteva ne samo uvid u zemljišnoknjižno stanje, već i proveru faktičkog poseda nepokretnosti.

¹⁶ Može se smatrati da je stvar kupljena od lica kome je vlasnik poverio stvar u državinu. Videti: čl. 31, st. 1. Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa (»Sl. list SFRJ«, br. 6/80 i 36/90, »Sl. list SRJ«, br. 29/96 i »Sl. glasnik RS«, br. 115/2005 – dr. zakon). Opširnije o zaštiti savesnog kupca u francuskom pravu: André Colomer, *Régimes matrimoniaux*, Rép. Civ. Dalloz mai 1999, paras. 471, 472.

¹⁷ Čl. 381, st. 1 ZOO.

¹⁸ Videti: čl. 168, st. 2 PZ. Francusko pravo prihvata sličnu formulaciju: »U posebnu imovinu, pored stvari koje je bračni drug posedovao u trenutku zaključenja braka, ulaze i imovina stečena tokom braka, ali na osnovu poklona, legata ili nasleđa.« čl. 1405, st. 1. FGZ.

¹⁹ Osim ako bi prihvatanje zahteva za vraćanje poklona predstavljalo očiglednu nepravdu za drugog supružnika. Videti: čl. 190. PZ.

²⁰ Uobičajeni prigodni pokloni učinjeni za rođendane, godišnjice, Božić, ulaze u posebnu imovinu, čak i ako su za njihovu kupovinu korišćena sredstva iz zajedničke imovine. Opširnije o ovom pitanju u pravu SAD videti: Cathy C. Hadden, *Interspousal Gifts: Separate or Marital Property?* 32 *University of Louisville Journal of Family Law* 635, 1993–94, str. 649.

Već smo pomenuli da zajednička i posebna imovina predstavljaju fondove u okviru ukupne imovine fizičkog lica u braku. Prirodni i civilni plodovi (zakupnina, kamata, dividenda) koje donose objekti iz nekog od ovih fondova ostaju u okviru iste imovinskopravne celine.

U skladu sa principom realne subrogacije, vrednost dobijena na ime potpunog ili delimičnog nestanka nekog objekta iz zajedničke imovine takođe ulazi u zajedničku imovinu (cena, naknada iz osiguranja, naknada štete, pravična naknada za eksproprisanu nepokretnost).²¹ Pravila o realnoj subrogaciji se, ako to okolnosti slučaja nalažu, mogu primeniti i kada je zajednica života supružnika prestala. Na primer, ako je jedan supružnik tajno izdvajao sredstva u toku bračne zajednice, da bi neposredno po prestanku braka kupio za sebe nepokretnost.²²

Ako je u toku braka došlo do uvećanja vrednosti posebne imovine jednog supružnika na račun zajedničke imovine postavlja se pitanje prirode zahteva koje drugi supružnik stiče u pogledu ove vrednosti. Čini se da u takvoj situaciji valja voditi računa o stvarnom obimu uvećanja posebne imovine. Ako je uvećanje vrednosti posebne imovine jednog supružnika znatno, tj. ako su ulaganjem zajedničkih sredstava ili sredstava iz posebne imovine jednog supružnika ekonomski nastale važne promene u stanju i vrednosti posebne imovine drugog supružnika, tako da ona predstavlja novu imovinu koja je nastala zajedničkim radom u toku zajednice života supružnika, (npr. adaptacija, rekonstrukcija, dogradnja postojeće kuće), tada drugi supružnik u odnosu na tu imovinu ima stvarnopravni zahtev.

Nasuprot tome, ako je uvećanje vrednosti posebne imovine jednog supružnika neznatno, drugi supružnik ima pravo na novčani zahtev srazmerno svoje doprinosu, ali ne i na stvarnopravni zahtev (npr. ulaganje u cilju poboljšanja uslova stanovanja, izdaci za opremanje i održavanje kuće koja pripada posebnoj imovini jednog supružnika).²³

---

²¹ »Ako je jedan bračni drug otkupio stan novčanim sredstvima dobijenim prodajom svoje posebne imovine, vikendice, i novcem dobijenim na zajam koji je vratio takođe iz sopstvenih sredstava, tada se ne radi o imovini zajednički stečenoj u braku, već stan predstavlja posebnu imovinu tog bračnog druga.« Presuda Vrhovnog suda Srbije Rev. br. 468/99 od 8. 6. 1999. godine (Paragraf net).

²² »Sud je dužan da utvrdi da li nepokretnost kupljena neposredno posle razvoda predstavlja posebnu imovinu, odnosno da li je pribavljena iz sopstvenih sredstava ili iz sredstava ostvarenih u toku trajanja bračne zajednice.« Rešenje Okružnog suda u Novom Sadu, Gž. 5186/2005 od 14. 6. 2006. godine (Paragraf net).

²³ Vrhovni sud Srbije tako rezonuje u pogledu imovine stečene u vanbračnoj zajednici. Viđeti: Rešenje Vrhovnog suda Srbije Rev. broj 177/00 od 19. 4. 2000. godine (Paragraf net).

STVARI I PRAVA KOJA ČINE ZAJEDNIČKU IMOVINU

Imovina stečena radom i korišćenjem prava intelektualne svojine

Imovina koju su supružnici stekli radom i korišćenjem prava intelektualne svojine u toku zajednice života u braku predstavlja njihovu zajedničku imovinu.²⁴ Naknade koje profesionalni sportista i sportista amater dobiju na ima zaključenja ugovora sa sportskom organizacijom, kao i novčane i druge nagrade i stipendije za bavljenje sportskim aktivnostima, takođe, ulaze u zajedničku imovinu.²⁵

Pojam rada supružnika valja tumačiti ekstenzivno. To je svaka aktivnost koja neposredno ili posredno vodi uvećanju vrednosti imovine. Dakle, rad u smislu Porodičnog zakona obuhvata ne samo aktivnost koja donosi neposrednu finansijsku korist supružnicima u smislu plate ili naknade za korišćenje autorskog dela, već i druge aktivnosti od značaja za bračnu zajednicu (npr. staranje o deci i domaćinstvu).²⁶

U zajedničku imovinu ulazi zarada, ali i naknada zarade i druga primanja koja poslodavac isplaćuje zaposlenom u vezi s radom. Naknada zaposlenom tokom plaćenog odsustva, naknada zarade za vreme privremene sprečenosti za rad (bolovanja, porodiljskog odsustva),²⁷ otpremnina zbog odlaska u penziju, naknada štete zbog povrede na radu ili profesionalnog oboljenja,²⁸ druga primanja, kao

²⁴ Član 171, st. 1. i čl. 173. PZ. Takva pretpostavka postoji i u francuskom pravu: »Sva imovina stečena u braku ima se smatrati zajedničkom, ako se ne dokaže da se radi o posebnoj imovini.« Videti: čl. 1402, st. 1. FGZ. Drugačije rešenje nalazimo u hrvatskom Obiteljskom zakonu: »Bračni drugovi su suvlasnici u bračnoj stečevini, ako nisu drukčije ugovorili.« Videti: čl. 249 Obiteljskog zakona.

²⁵ »Profesionalni sportista zasniva sa sportskom organizacijom radni odnos, u skladu sa zakonom. Sportista i sportska organizacija, prilikom zaključenja ugovora o radu, mogu posebno ugovoriti davanje naknade sportisti na ime zaključenja ugovora. Sportista amater i sportska organizacija mogu, u skladu sa sportskim pravilima, ugovoriti naknadu za bavljenje sportskim aktivnostima (novčana i druga nagrada, stipendija, naknada troškova smeštaja, ishrane i dr.) i naknadu za zaključenje ugovora o bavljenju sportskim aktivnostima.« Videti: čl. 9, čl. 10, čl. 13. Zakona o sportu (»Sl. glasnik RS«, br. 52/96 i 101/2005 – dr. zakon). Smatramo stoga da više nije prihvatljivo stanovište po kome su nagrade za uspeh na sportskim takmičenjima posebna imovina supružnika. Tako M. Janjić – Komar, R. Korać, Z. Ponjavić, Porodično pravo, str. 343.

²⁶ Npr. supružnik u radnom odnosu je bio u mogućnosti da ostvari veću zaradu radeći i tokom praznika i u noćnoj smeni, dok je drugi supružnik ostajao kod kuće i brinuo se o maloletnoj deci.

²⁷ Videti: čl. 115. i čl. 116. Zakona o radu (»Sl. glasnik RS«, br. 24/2005 i 61/2005).

²⁸ Videti: čl. 119. ZOR. Potraživanje naknade štete koja je nastala usled nanošenja telesne povrede ili narušavanja zdravlja nekog lica se može podeliti na dva dela. Potraživanje naknade štete za troškove lečenja i izgubljene zarade tokom oporavka ulazi u zajedničku imovinu. S druge

što je jubilarna nagrada (npr. zlatnik dodeljen supružniku za dvadeset godina rada kod jednog poslodavca).²⁹

U zajedničku imovinu ulazi i otpremnina koja se zaposlenom isplaćuje zbog prestanka potrebe za njegovim radom, pre otkaza ugovora o radu, a na osnovu programa rešavanja viška zaposlenih.³⁰

Zarade i naknada zarade i druga primanja ulaze u zajedničku imovinu, bez obzira na to, da li je do njihove isplate došlo pre ili po prestanku bračne zajednice, pod uslovom da je njihovo potraživanje, makar posredno, posledica efektivnog rada, kod poslodavca ostvarenog za vreme braka.

Primanja na osnovu prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja: starosna penzija, invalidska penzija, pravo na novčanu naknadu za telesno oštećenje, takođe, ulaze u zajedničku imovinu.³¹ Ova prava su u tesnoj vezi sa radom supružnika, koji mu je u prošlosti omogućio plaćanje doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje.³² Izgleda da u pogledu penzije supružnika treba analogno primeniti pravila koja važe za zaradu. Njena vrednost ulazi u zajedničku imovinu, čak i ako je do zaključenja braka došlo nakon što je supružnik otišao u starosnu, odnosno invalidsku penziju. S druge strane, to što je doprinos za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje uplaćivan u toku bračne zajednice supružnika, nema za posledicu da se penzije isplaćene supružniku po prestanku zajednice života smatraju zajedničkom imovinom.³³ Čini se da je nešto složenije pitanje penzija, koje su rezultat dobrovoljnog penzijskog i invalidskog osiguranja, kojim osiguranik za sebe i članove svoje porodice obezbeđuje veći obim prava.³⁴ U ovom slučaju, penzija koja se isplaćuje po prestanku braka osiguraniku može biti

---

strane, naknada za pretrpljeni fizički bol, za trpljenje duševnih bolova zbog umanjena životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda časti slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah ne mogu ulaziti u zajedničku imovinu (čl. 200, st. 1. ZOO). Povređeno dobro je ovde neraskidivo povezano sa telesnim i duhovnim integritetom ličnosti oštećenog, stoga je deoba ovog potraživanja sa supružnikom protivna cilju kome služi ova naknada. Na takav način se rezonuje i u francuskom pravu, te u posebnu imovinu, po prirodi, ulazi i naknada štete za telesnu i moralnu povredu. Videti: čl. 1404, st. 1. FGZ.

²⁹ Videti: čl. 120. ZOR.

³⁰ Videti: čl. 158. ZOR.

³¹ Čl. 18, st. 1, tačka 1, 2 i 4. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju (»Sl. glasnik RS«, br. 34/2003, 64/2004 – odluka USRS, 84/2004 – dr. zakon, 85/2005 i 101/2005 – dr. zakon).

³² Prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja stižu se i ostvaruju zavisno od dužine ulaganja i visine osnovice na koju je plaćen doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje. Videti: čl. 5, st. 1 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

³³ Ako je brak prestao smrću jednog supružnika doprinos drugog supružnika u sticanju penzije se valorizuje kroz pravo na porodičnu penziju.

³⁴ Čl. 16, st. 1. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

predmet uspešnog zahteva za deobom od strane bivšeg supružnika, osim ako osiguranik ne dokaže da je sredstva za dobrovoljno penzijsko osiguranje uplaćivao iz svoje posebne imovine.³⁵

Novčana naknada za slučaj nezaposlenosti, takođe, ulazi u zajedničku imovinu. Nezaposleni stiče pravo na ovu naknadu ako je prethodno bio osiguran 12 meseci neprekidno ili u prekidima poslednjih osamnaest meseci.³⁶ Ova naknada je, dakle, posredno rezultat rada supružnika. Ona je privremena zamena za zaradu i prirodno ulazi u zajedničku imovinu, pogotovo, ako je drugi supružnik u radnom odnosu, te njegova zarada potpada pod režim zajedničke imovine.

Nagrade koje su rezultat naučno – istraživačkog, književnog ili umetničkog rada, npr. nagrada za najbolji roman ili glumačko ostvarenje godine takođe ulaze u zajedničku imovinu.

Već smo pomenuli da u zajedničku imovinu ulazi i vrednost koju su supružnici stekli korišćenjem prava intelektualne svojine. Drugim rečima, supružnik, autor dela, je nosilac autorskog prava, koje kao takvo ulazi u njegovu posebnu imovinu. Međutim, naknada koju autor dobije za iskorišćavanje dela od strane drugog lica potpada pod režim zajedničke imovine.³⁷ Isto pravilo važi i u pogledu naknade koju interpretator (npr. muzičar, dirigent, pevač, glumac) dobije za njegovu interpretaciju autorskog dela.³⁸ Patent koji podrazumeva i pravo pronalazača da uživa imovinske koristi od svog pronalaska ne ulazi u zajedničku imovinu, ali u zajedničku imovinu ulazi naknada koju nosilac patenta dobije na osnovu ugovora o licenci ili prinudne licence.³⁹ Smatramo da isplaćena ili dospe-

³⁵ Moglo bi se rezonovati da je takva penzija rezultat specifične vrste štetnje.

³⁶ Čl. 108. Zakona o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti (»Sl. glasnik RS«, br. 71/2003 i 84/2004 – dr. zakon).

³⁷ Videti: čl. 9. st. 3 i čl. 19, st. 2. Zakona o autorskom i srodnim pravima (»Sl. list SCG«, br. 61/2004). Smatramo neprihvatljivim tumačenje Porodičnog zakona, po kome u zajedničku imovinu ulaze autorska, pronalazačka i druga imovinska prava intelektualne svojine. Videti: M. Draškić Porodično pravo i pravo deteta, str. 398. Nije dovoljno reći, ni da u zajedničku imovinu ulazi imovinska komponenta autorskog prava, jer bi to značilo da se npr. supružnik autora mora saglasiti sa svim ugovorima kojim autor ustupa pravo na korišćenje autorskog dela. U zajedničku imovinu supružnika, dakle, ulazi samo vrednost stečena korišćenjem autorskog dela, odnosno drugih prava intelektualne svojine.

³⁸ Videti: čl. 114. Zakona o autorskim i srodnim pravima. Tako valja postupati i u pogledu imovinskih prava proizvođača fonograma, videograma, emisije i baze podataka. Videti: čl. 121–138. Zakona o autorskim i srodnim pravima.

³⁹ Videti: čl. 13. st. 2, čl. 101. st. 2 i čl. 64. Zakona o patentima (»Sl. list SCG«, br. 32/2004 i 35/2004 – ispr.). Isto važi i za naknadu koju nosilac žiga dobije na osnovu ugovora o prenosu prava, licence i franžizinga. Videti: čl. 44, st. 1 Zakona o žigovima. (»Sl. list SCG«, br. 61/2004 i 7/2005 – ispr.).

la naknada, za korišćenje prava intelektualne svojine, ulazi u zajedničku imovinu supružnika bez obzira što je npr. autorsko ili srodno pravo nastalo pre braka.⁴⁰

Čini se da pravilo koje važi za naknadu stečenu korišćenjem prava intelektualne svojine možemo *mutatis mutandis* primeniti i u pogledu naknade isplaćene supružniku za upotrebu njegovog ličnog imena ili dela imena u dopuštene svrhe.⁴¹ Ime je lično dobro, ali se supružnik može, i uz naknadu, delimično odreći prava na njegovu zaštitu. Smatramo da tako ugovorena naknada ulazi u zajedničku imovinu. To što je neko zainteresovan da upotrebi ime jednog supružnika u komercijalne svrhe je, po pravilu, rezultat popularnosti supružnika stečene kroz neku vrstu rada (npr. u sportu) ili stvaralaštva u oblasti autorskih i srodnih prava. Međutim, ako supružnik čije je ime upotrebljeno uspe dokazati suprotno, naknada za upotrebu imena ulazi u njegovu posebnu imovinu.⁴²

Imovina stečena na osnovu aleatornih ugovora

Imovina stečena igrom na sreću u toku zajednice života supružnika predstavlja njihovu zajedničku imovinu, osim ako srećni dobitnik ne dokaže da je u igru ulagao sredstva iz posebne imovine.⁴³ Kod igara na sreću konačan ishod igre ne zavisi samo od znanja ili veštine učesnika u igri, nego i od slučaja ili nekog neizvesnog događaja.⁴⁴ Novac, (stvari, usluge ili prava) dobijen na različitim oblici-

---

⁴⁰ Npr. naknada koju u toku zajednice života supružnika dobija supružnik – interpretator za emitovanje njegove interpretacije na nosaču zvuka, predstavlja prihod od korišćenja prava intelektualne svojine i, kao takav, ulazi u zajedničku imovinu supružnika, pritom nije od značaja da li je snimak načinjen pre braka. Nasuprot tome, prirodno je da drugi supružnik ne polaže pravo na ovu vrstu naknade, ako se ona interpretatoru isplaćuje po prestanku braka, bez obzira što je interpretacija snimljena u toku zajednice života supružnika. Videti: čl. 28, čl. 115 i čl. 125. Zakona o autorskim i srodnim pravima. Suprotno stanovište po kome »predmet zajedničke svojine mogu biti i autorska prava«, pod uslovom da je autorsko delo stvoreno u toku trajanja bračne zajednice iznosi prof. Babić. Videti: I. Babić, *Porodično pravo*, Beograd 1999, str. 276.

⁴¹ Čl. 352. PZ.

⁴² Sličan odnos se može uočiti i u pogledu prava na lik koje je lično pravo i naknade za objavljivanje fotografije. Npr. supružnik koji je dobio naknadu za upotrebu njegovog imena ili objavljivanje fotografije može dokazivati da je zainteresovanost za komercijalnu upotrebu njegovog imena ili objavljivanje fotografije posledica njegovog porekla ili porodične slave koju je stekao njegov otac. Teorijski bi naročito bila interesantna situacija, u kojoj jedan supružnik npr. poznata voditeljka tvrdi da naknada za objavljivanje njenih fotografija u »muškom« časopisu ne ulazi u zajedničku imovinu, jer nije rezultat njene popularnosti stečene radom na televiziji, već isključivo za interesovanosti čitalaca tog lista za njen izgled.

⁴³ Čl. 172. PZ.

⁴⁴ Stoga prihod ostvaren u nekom kvizu znanja ne ulazi u zajedničku imovinu. Videti: čl. 2 Zakona o igrama na sreću (»Sl. glasnik RS«, br. 84/2004 i 85/2005 – dr. zakon).

ma lutrije, lotu, bingu, klađenjem na rezultate sportskih takmičenja ili nagradnoj igri ulazi u zajedničku imovinu supružnika. Trenutak sticanja ovde valja vezati za objektivnu činjenicu postojanja zajednice života supružnika u vreme kada je neizvesna okolnost nastupila (npr. u trenutku izvlačenja dobitnika). Subjektivna okolnost, da li je supružnik za vreme zajednice života zaista znao da je njegov tiket (srećka, listić) dobitni nije pravno relevantna.⁴⁵ Takođe nije od značaja, da li je zajednica života postojala u vreme kada je dobitak zaista isplaćen, odnosno kada je dobitnik preuzeo robnu nagradu.

Čini se da kod sticanja koje za svoj osnov ima neke igre na sreću postoji realna opasnost da supružnik (srećni dobitnik) nikada ne obavesti drugog supružnika o dobitku.⁴⁶ Malo je verovatno da će supružnik koji je, na primer, u kazinu dobio na pokeru ili kladeći se na rezultate konjičkih trka o tome obavesti drugog supružnika.⁴⁷ »Državna lutrija Srbije može objaviti identitet dobitnika samo uz njegovu pismenu saglasnost.«

Iz napred navedenog se može jednostavno zaključiti da je norma Porođičnog zakona, po kojoj imovina stečena igrama na sreću ulazi u zajedničku imovinu supružnika je u mnogim životnim situacijama samo *lex imperfecta*.⁴⁸

U zajedničku imovinu ulazi i imovina stečena ugovorom o doživotnom izdržavanju.⁴⁹ Ugovor o doživotnom izdržavanju je teretan ugovor kojim se imovina stiće kao naknada za učinjene usluge različitih oblika pomaganja i izdržavanja primaoca izdržavanja.⁵⁰ Imovina pribavljena ovim ugovorom je rezultat

⁴⁵ Dovoljno je da je dobitnik mogao znati. Usvajanjem takvog principa izbegava se nesavesno postupanje dobitnika, koji bi mogao podneti zahtev za razvod i tvrdeći kako je naknadno saznao za dobitak.

⁴⁶ Videti: čl. 33, st. 5 Zakona o igrama na sreću.

⁴⁷ Takođe je malo verovatno da će shodno pravilima o zajedničkom upravljanju i raspolaganju zajedničkom imovinom takav supružnik, po dobitku, zahtevati saglasnost drugog supružnika da bi dobijeni novac ponovo koristio u igri.

⁴⁸ Ipak, priređivač igre na sreću je, kao treće lice, dužan da postupi po rešenju suda koji vodi postupak o deobi zajedničke imovine i pokaže ili podnese ispravu koja je po svojoj sadržini zajednička za supružnike. Videti: čl. 234 Zakona o parničnom postupku (»Sl. glasnik RS«, br. 125/2004).

⁴⁹ M. Draškić, *Porodično pravo i pravo deteta*, str. 398.

⁵⁰ »Stoga, ukoliko su se oba bračna druga u izvršavanju obaveze izdržavanja prema primaocu izdržavanja, ponašali kao jedna ugovorna strana i angažovali se u svim poslovima savesno prema drugom saugovaraču, a solidarno u međusobnom odnosu bračnih drugova koji dele sve obaveze domaćinstva, pa i ovu prema trećem licu preuzetu ugovorom, onda je opravdano da se takva uzajamna solidarnost u izvršavanju obaveza vrednuje kroz njihov jednak doprinos u sticanju imovine kao rezultat njihovog zajedničkog rada, nezavisno ko je od njih, zbog posebnog odnosa sa primaocem izdržavanja sa njim zaključio ugovor.« Presuda Okružnog suda u Beogradu, Gž. 2576/2003 od 30. 6. 2003. godine (Paragraf net).

zajedničkog rada i odricanja, i kao takva, prirodno ulazi u zajedničku imovinu, bez obzira ko je u ugovoru naznačen kao davalac izdržavanja. Ipak, ako se supružnici nisu starali o izvršavanju obaveze iz ugovora o doživotnom izdržavanju u približno jednakom vremenskom periodu, već jedan supružnik mnogo kraće od drugog, njihov doprinos u sticanju takve imovine ne može biti jednak.⁵¹ Moguće je zamisliti i ugovor o doživotnom izdržavanju u kome se obaveza davaoca sastoji isključivo u mesečnom plaćanju određenog novčanog iznosa primaocu izdržavanja. Takođe nije nemoguće da davalac izdržavanja taj novčani iznos obezbedi isključivo od prihoda iz svoje posebne imovine, npr. davanjem u zakup nasleđenog stana. Stoga smatramo da na imovinu pribavljenu ugovorom o doživotnom izdržavanju, pošto je ovaj ugovor aleatoran, treba analogno primeniti pravilo koje zakonodavac propisuje za imovinu stečenu igrama na sreću.⁵² Imovina pribavljena ugovorom o doživotnom izdržavanju, dakle, ulazi u zajedničku imovinu supružnika, osim ako davalac izdržavanja dokaže da je za davanje izdržavanja koristio isključivo sredstva iz posebne imovine.⁵³ Smatramo da je postojanje oborive pretpostavke o zajedničkoj imovini u ovom slučaju dovoljna zaštita supružnika koji nije naznačen kao davalac izdržavanja u ugovoru, ali je posredno doprineo izdržavanju.

S druge strane, ovo rešenje je u skladu i sa prirodom ugovora o doživotnom izdržavanju, koji je ne samo aleatoran nego se, po pravilu, zaključuje, s obzirom na lična svojstva davaoca izdržavanja. Princip koji davaocu izdržavanja daje mogućnost da dokaže svoju posebnu imovinu, čini se, adekvatno odražava pravu nameru primaoca izdržavanja.

Naknada iz osiguranja za uništenu ili oštećenu stvar iz zajedničke imovine ulazi u zajedničku imovinu.⁵⁴ Nastupanjem osiguranog slučaja jedan objekat iz fonda zajedničke imovine iščezava, a na njegovo mesto dolazi drugi. Princip realne subrogacije se primenjuje i ako je uništena ili oštećena stvar pripadala posebnoj imovini. Međutim, šta ako je propala stvar iz posebne imovine, a premije su uplaćivane iz zajedničke imovine?⁵⁵ Čini se da u tom slučaju naknada iz osi-

---

⁵¹ Videti: Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Gzz. 513/2001 od 21.2.2002. godine – Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 2/2002 – str. 91.

⁵² Kod ovih ugovora poznata je prestacija samo jedne strane primaoca izdržavanja. Zbog toga se ovaj ugovor može svrstati u ugovore na sreću, odnosno ugovore sa elementima aleatornosti. Videti: Oliver Antić, *Nasledno pravo*, Beograd 2004, str. 330.

⁵³ Videti: čl. 172. PZ.

⁵⁴ Videti: M. Draškić, *Porodično pravo i pravo deteta*, str. 398.

⁵⁵ Ova dilema se javlja i u pravu SAD. Videti: Oliver S. Heard, Jr, Richard A. Strieber, Richard R. Orsinger, *Characterization of Marital Property*, 39 *Baylor L. Rev.* 909, Fall 1987, str. 934.

guranja, u skladu sa principom realne subrogacije, ulazi u posebnu imovinu, ali postoji obaveza regresa sredstava u zajedničku imovinu.⁵⁶

Može se dakle zaključiti, da u svim situacijama kada su sredstva iz zajedničke imovine upotrebljena za pribavljanje, očuvanje ili unapređenje posebne imovine postoji obaveza njihovog povraćaja.⁵⁷ Isto važi i ako su sredstva iz zajedničke imovine iskorišćena za plaćanje naknade štete ili kazne koja je rezultat aktivnosti jednog supružnika.⁵⁸

Kod osiguranja za slučaj smrti situacija je još složenija. Ako je korisnik osiguranja drugi supružnik, čini se da je reč o poklonu koji je jedan supružnik učinio drugom i osigurana suma ulazi u njegovu posebnu imovinu bez obzira da li je premija uplaćivana iz posebne ili zajedničke imovine.⁵⁹

Ako je korisnik osiguranja neko treće lice, npr. zakonski naslednik osiguranika osigurana suma se, takođe, tretira kao poklon.⁶⁰ Ako je nužni deo supružnika povređen vrednost ovog poklona ulazi u obračunsku vrednost zaostavštine.⁶¹ Supružnik ima pravo na novčanu protivvrednost nužnog dela, čak i ako su premije osiguranja uplaćivane iz posebne imovine.⁶² Ako nužni deo nije povređen, supružnik može zahtevati novčanu naknadu od korisnika osiguranja samo ako je premija plaćana iz zajedničke imovine.

Stvari kupljene na kredit

Jedno od pitanja koja se postavljaju pri utvrđivanju sadržine zajedničke imovine jeste i pripadnost stvari koje su kupljene na kredit. Kod stvari kupljenih na osnovu dugoročnog kredita nije redak slučaj da ugovor o kupovini bude zaključen pre nego što je kupac stupio u brak, a da se izvestan broj rata, pa čak i veći deo kredita otplati tokom braka. Ako je ugovor o prodaji, kao pravni osnov, i predaja stvari, odnosno upis u javne knjige, kao način sticanja, izvršen pre zak-

---

⁵⁶ Videti: Grace Ganz Blumberg, Marital Property Treatment of Pensions, Disability Pay, Workers' Compensation, and Other Wage Substitutes: An Insurance, or Replacement, Analysis, 33 UCLA L. Rev. 1250, (1986), str. 1282.

⁵⁷ Videti: čl. 1416. FGZ.

⁵⁸ Videti: čl. 1417 FGZ. Kada god jedan bračni drug izvuče za sebe neku korist iz zajedničke imovine postoji obaveza povraćaja. Videti: čl. 1437 FGZ.

⁵⁹ O. Heard, R. Strieber, R. Orsinger, Characterization of Marital Property, str. 933.

⁶⁰ Videti: čl. 52. ZON.

⁶¹ Opširnije o zaštiti efikasnosti ustanove nužnog dela videti: O. Antić, Nasledno pravo, str. 174.

⁶² O povredi nužnog dela čl. 42. i čl. 43. ZON.

ljučenja braka, čini se da lice koje je naznačeno kao kupac u ugovoru, odnosno upisano u zemljišne knjige, ostaje isključivi vlasnik, bez obzira na naknadno stupanje u brak.⁶³ Naravno, ako je za otplatu kredita supružnik koristio sredstva ostvarena radom, koja po opštim pravilima ulaze u zajedničku imovinu nastaje regresni obligacionopravni zahtev zajedničke imovine, odnosno drugog supružnika u odnosu na posebnu imovinu sticaoca.⁶⁴

Nešto je drugačija situacija, ako je ugovor o kupovini i predaja, odnosno upis u zemljišne knjige izvršen u toku zajednice života supružnika.⁶⁵ Kupljena stvar tada ulazi u režim zajedničke imovine, bez obzira da li je otplata kredita okončana po prestanku zajednice.⁶⁶ Ipak, supružnik koji je iz svoje posebne imovine podmirio zajedničku obavezu ima pravo na naknadu od drugog supružnika srazmerno njegovom udelu u zajedničkoj imovini.

Dugovi koji terete zajedničku imovinu se u slučaju sudske deobe, po pravilu, dele na pola. Međutim, ako je jednom supružniku po prestanku zajednice života dodeljena stvar koja mu služi za obavljanje zanata ili zanimanja,⁶⁷ a dug je nesumnjivo nastao kao posledica kupovine ove stvari na kredit, prirodno je da taj supružnik preuzme i ostatak duga prema poveriocu. Sud će uzeti u obzir i ovu činjenicu prilikom utvrđivanja udela drugog supružnika u zajedničkoj imovini.

---

⁶³ Sud mora voditi računa i o okolnosti, da li su u periodu kupovine stvari na kredit supružnici živeli u vanbračnoj zajednici. »Zajedničkom imovinom bračnih drugova smatra se i imovina stečena za vreme trajanja vanbračne zajednice, ako su vanbračni drugovi kasnije zaključili brak.« Videti: Vrhovni sud Srbije, Gž. 4443/72 (Paragraf net). U pravu SAD se predlaže uvođenje pretpostavke po kojoj je takva stvar posebna imovina supružnika (pribavioca), ali se može dokazivati i zajednička imovina u obimu u kome je zajam otplaćivan iz te imovine. Videti: 4.06(3) Principles of the Law of Family Dissolution: Analysis and Recommendations, 2002.

⁶⁴ Čini se da u ovoj situaciji valja voditi računa i o okolnosti da li je stvar kupljena na kredit npr. stan korišćen za zadovoljenje potreba domaćinstva. Npr. supružnici su u njemu zajednički živeli, tako da nisu morali da izdvajaju sredstva iz zajedničke imovine za zakup stana.

⁶⁵ U pravu SAD se predlaže uvođenje pretpostavke da stvari kupljene na kredit ulaze u zajedničku imovinu, ali se može dokazivati suprotno npr. da je uplata učešća za kredit ili rata izvršena iz posebne. Takođe se smatra da je rata uplaćena iz zajedničke imovine, ako se ne može dokazati suprotno.

⁶⁶ Na sličan način rezonuje i Vrhovni sud Srbije u slučaju prestanka braka smrću jednog od supružnika: »Kada su stranke podizanjem kredita u toku trajanja braka kupile stan, onda on predstavlja njihovu zajedničku imovinu. Otplatom preostalog kredita nakon smrti supruga, tužilja ne može steći veći svojinski udeo na kupljenom stanu od udela koji je već utvrđen pravnosnažnom sudskom odlukom, jer se otplata ostatka kredita ne može uzeti kao poseban doprinos tužilje koji bi vodio povećanju njenog svojinskog udela, već ona samo stiće tražbeno pravo prema ostalim zakonskim naslednicima supruga.« Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 2514/2003 od 25. 12. 2003. godine (Paragraf net).

⁶⁷ Videt: čl. 184. PZ.

Stvari kupljene po privilegovanim uslovima

Kada se u srpskom pravu pomenu stvari kupljene pod privilegovanim uslovima, onda se pre svega misli na stanove koji su u našoj zemlji otkupljivani po ceni daleko nižoj od tržišne, u skladu sa Zakonom o stanovanju.⁶⁸ Po ovom Zakonu nosilac prava raspolaganja je dužan da nosiocu stanarskog prava, odnosno zakupcu, omogući otkup stana po privilegovanoj ceni.⁶⁹ U našoj sudskoj praksi čini se postoji jedinstveno stanovište o ovom pitanju. »Kada je u toku trajanja bračne zajednice zaključen ugovor o otkupu stana iz društvene svojine od strane bračnog druga koji je bio nosilac stanarskog prava, tada taj bračni drug ne postaje isključivi vlasnik stana, već predmetni stan ulazi u režim zajedničke imovine bračnih drugova.«⁷⁰

Nije sporno da su stanovi otkupljeni tokom zajednice života supružnika njihova zajednička imovina, čak i ako je otkup izvršen isključivo sredstvima iz posebne imovine supružnika.⁷¹ Međutim, ako je jedan supružnik otkupio stan na osnovu pismene saglasnosti nosioca stanarskog prava, takav stan ne ulazi u režim zajedničke imovine.⁷²

Razlog ovakvog rezonovanja suda jeste način utvrđivanja privilegovane cene. Cena stana je u odnosu na tržišnu cenu umanjena, između ostalog, i na osnovu doprinosa za stambenu izgradnju uplaćivanog od strane oba supružnika.⁷³ Drugi razlog je taj što je supružnik na kojeg glasi rešenje o korišćenju, po pravilu, dobio »bodove« za stan i na osnovu toga što je u braku. Takvo rezonovanje

⁶⁸ Videti: »Sl. glasnik RS«, br. 50/92, 76/92, 84/92 – ispr., 33/93, 53/93, 67/93, 46/94, 47/94 – ispr., 48/94, 44/95 – dr. zakon, 49/95, 16/97, 46/98, 26/2001 i 101/2005 – dr. zakon.

⁶⁹ Zakonodavac je ovde kogentnom normom isključio primenu načela autonomije volje. Videti: čl. 16, st. 1 Zakona o stanovanju.

⁷⁰ Videti: Presudu Okružnog suda u Novom Sadu, Gž. 4046/2004 od 4. 2. 2005. godine (Paragraf net).

⁷¹ Nije od značaja visina doprinosa tuženika i tužilje u odnosu na sticanje spornog stana, po osnovu ostvarenih prihoda tokom trajanja njihove bračne zajednice. Presuda Okružnog suda u Nišu, Gž. 2665/2005 od 28. 11. 2005. godine (Paragraf net).

⁷² »Kako je tuženi uz saglasnost svoga oca kao nosioca stanarskog prava otkupio predmetni stan, to je pravilan zaključak nižestepenih sudova, da tuženi nikada nije bio nosilac stanarskog prava niti zakupac spornog stana, stoga tužilja kao njegov bračni drug nije mogla ući u krug lica koja bi imala pravo otkupa stana pod uslovima utvrđenim Zakonom o stanovanju, te da stoga predmetni stan nije stečen radom i ne predstavlja zajedničku imovinu tužilje i tuženog.« Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 2779/2005 od 9. 11. 2005. godine.

⁷³ Ugovorena cena stana dobija se kada se otkupna cena stana, umanji na ime. »doprinosa za stambenu izgradnju uplaćivanog iz ličnog dohotka lica koje otkupljuje stan i njegovog bračnog druga po 0,5% za svaku godinu radnog staža, a najviše do 30%«. Videti: čl. 21, st. 1. tačka 1. Zakona o stanovanju.

nije sporno u slučaju proste situacije, koja je u praksi kod otkupa stanova verovatno bila i najčešća: nosilac stanarskog prava je bio u braku u trenutku dobijanja stana na korišćenje, brak je trajao priličan broj godina i zajednica života postoji u trenutku podnošenja zahteva za otkup. Međutim, u stvarnosti su stvari često mnogo složenije. Nije nemoguća situacija u kojoj je supružnik (nosilac stanarskog prava) dobio stan korišćenje stana pre stupanja u brak. Realan je i slučaj u kome je stan dobijen na korišćenje u toku zajednice života koja je trajala duže vreme, a zahtev za otkup je podnet tek pošto je zajednica života supružnika prestala. Takođe je moguće da je supružnik nosilac stanarskog prava dobio stan na korišćenje kao stručni »kadar« neophodan preduzeću, te mu bodovi na osnovu braka nisu ni trebali, ili da supruga, kao domaćica, uopšte nije uplaćivala sredstva iz ličnog dohotka na ime doprinosa za stambenu izgradnju.

Stoga se postavlja pitanje da li je stan otkupljen po uslovima predviđenim Zakonom o stanovanju uvek, ili samo u nekim situacijama zajednička imovina supružnika. Čini se da bi sudska praksa rešenje mogla tražiti u pretpostavci zajedničke imovine supružnika, s tim što nosilac stanarskog prava može dokazivati da je njegov doprinos, pa shodno tome i udio u vlasništvu na otkupljenom stanu veći u odnosu na drugog supružnika.

Pokloni učinjeni supružnicima kao paru

Poklon učinjen nekom od supružnika u toku zajednice života u braku ulazi u njegovu posebnu imovinu. Naravno poklon može biti darovan i supružnicima kao paru. U tom slučaju odluka u koji fond, u okviru imovine, poklon ulazi zahteva odgovarajuće obrazloženje. Po jednom mišljenju, pokloni učinjeni na ime oba supružnika su u njihovoj susvojini, pošto ova imovinska vrednost ne potiče od rada, a pored toga režim susvojine je opšti i primenjuje se uvek kada zakonom nije uveden režim zajedničke svojine.⁷⁴ S druge strane, u našoj sudskoj praksi se smatra da pokloni učinjeni mladencima predstavljaju njihovu zajedničku svojinu, osim ako iz izričito izražene namere poklonodavaca ili prirode stvari ne proizilazi da je dar učinjen samo jednom od supružnika.⁷⁵

---

⁷⁴ Videti: O. Stanković u O. Stanković– M. Orlić, *Stvarno pravo*, Beograd 1999, str. 164.

⁷⁵ »Stvari koje bračni drugovi dobiju povodom venčanja od trećih lica na poklon predstavljaju zajedničku svojinu i pripadaju i jednom i drugom bračnom drugu zato što se daju radi zasnivanja novog domaćinstva i radi lakšeg življenja, bez obzira od čijih srodnika je stvar dobijena, ukoliko u momentu činjenja poklona nije izričito označeno da se stvari poklanjaju samo jednom od bračnih drugova ili pak iz same prirode stvari to ne proizilazi.« Vrhovni Sud Srbije, Rev. 5795/96 od 4. 03. 1997. godine (Paragraf net).

Izgleda da su namera poklonodavaca, priroda darovane stvari i prigoda povodom koje je poklon učinjen, primereni kriterijumi za odlučivanje o sudbini poklona učinjenih supružnicima kao paru.⁷⁶ Ipak, ova vrsta poklona, po pravilu, podrazumeva uzvratne (remuneracione) poklone, u sličnim prigodama, koji se nabavljaju od sredstava iz zajedničke imovine.⁷⁷ Pored toga, »obaveza blagodarosti« prema poklonodavcu tereti oba supružnika.⁷⁸ Otuda se i kod poklona učinjenih supružnicima kao paru čini primerenim poći od pretpostavke da oni ulaze u zajedničku imovinu, osim ako jedan od supružnika dokaže suprotno.

Profesionalni potencijal – povećana mogućnost zarade

Pitanje o kome se u poslednje vreme diskutuje u pravnoj literaturi jeste problem vrednovanja profesionalnog potencijala (»human capital«, »earning capacity«) jednog supružnika koji je uvećan tokom braka. Npr. diplomirani pravnik koji je stekao zvanje magistra ili doktora nauka, lekar koji je uspešno okončao specijalizaciju, kompjuterski stručnjak ili arhitekta koji je stekao međunarodno priznatu licencu. Na prvi pogled je jasno da su mogućnost zaposlenja i visina budućih prihoda takvog supružnika značajno uvećane u odnosu na period pre braka. Stručna sprema ili zvanje (titula) jednog supružnika jesu njegovo lično dostignuće, ali se ne može zanemariti doprinos drugog supružnika. Supružnik, koji se nije usavršavao, često žrtvuje mnogo, ulažući i vreme i »energiju«, da bi drugi supružnik došao do diplome.⁷⁹ Ponekad jedan supružnik u cilju prilagodavanja drugom, propusti dobru poslovnu priliku ili u potpunosti napusti svoju karijeru, kako bi se posvetio porodici. Prestankom braka supružnik, koji nije ulagao u svoje znanje i sposobnosti, odnosno zajednička imovina supružnika ostaje uskraćena za prihode koji su se osnovano mogli očekivati.⁸⁰ Iz tih razloga, u nekim odluka-

⁷⁶ Videti: S. Panov, O zajedničkoj svojini u braku, str. 70.

⁷⁷ Bračni par koji je od prijatelja dobio poklon za venčanje, godišnjicu braka ili prilikom useljenja u novi stan će u skladu sa običajima imati obavezu da povodom nekog sličnog događaja uzvрати poklon prijateljima.

⁷⁸ »Poklonoprimalac je dužnik, a njegov dug nije beznačajan već samom činjenicom što spada u trajne obligacije, on je dužnik do kraja svog života: poklonoprimalac mora biti blagodaran.« Videti: O. Antić, Kauza, Pravni život br. 10/2005, str. 854.

⁷⁹ Joyce Davis, Enhanced Earning Capacity/Human Capital: The Reluctance to Call it Property, Spring 1996, 17 Women's Rts. L. Rep. 109, str. 130.

⁸⁰ Neki autori povlače paralelu između naknade u slučaju razvoda bez uticaja krivice i objektivne odgovornosti za štetu. Twila L. Perry, No-Fault Divorce and Liability Without Fault: Can Family Law Learn from Torts? 52 Ohio St. L.J. 55 (1991), str. 94.

ma američkih sudova je prihvaćeno stanovište po kome povećana mogućnost zarade jednog supružnika, stečena u braku, predstavlja zajedničku imovinu.⁸¹ Supružnik ne može prodati svoju stručnu spremu, ali to može učiniti sa svojim budućim prihodima, stoga drugom supružniku pripada pravo na deo tih prihoda.

Čini se da kod razrešenja ove dileme valja voditi računa o tome da je obrazovanje, pre svega, stvar ličnog talenta i ambicije. Osim toga, titula npr. doktora nauka se ne može steći bez dugogodišnjeg prethodnog obrazovanja koje je, po pravilu, trajalo i pre braka. Čini se da je doprinos u profesionalnom osposobljavanju i usavršavanju supružnika svojstven prirodi braka i spada u red redovnih bračnih dužnosti. Međutim, ako su za uplatu školarine (troškove boravka u inostranstvu, naknadu za licencu) korišćena sredstva iz zajedničke imovine ili posebne imovine drugog supružnika, stvari stoje nešto drugačije. U tom slučaju nastala je obligacija, koja svoj izvor ima u neosnovanom obogaćenju.⁸² Osnov za takvo davanje, bračna zajednica supružnika, je postojao, ali je prestankom braka otpao. Osiromašeni supružnik, dakle, ne stiče bilo kakvo ovlašćenje u pogledu diplome supružnika čiji je profesionalni potencijal uvećen, on je, prema opštim pravilima obligacionog prava samo ovlašćen da potražuje sredstva koja su u tu svrhu uložena iz zajedničke imovine, odnosno njegove posebne imovine.

Visina prihoda supružnika čiji je profesionalni potencijal uvećan će slučaju prestanka braka, u svakom slučaju, imati uticaja na visinu izdržavanja.⁸³ Mogućnost zaposlenja i sticanja zarade je jedan od Zakonom predviđenih kriterijuma o kojima sud vodi računa prilikom određivanja izdržavanja.⁸⁴

U vezi s ovim pitanjem se često raspravlja i o tome, da li poslovni ugled (»goodwill«) supružnika stečen u toku braka ulazi u zajedničku imovinu. »Good-

---

⁸¹ Videti: *O'Brien v. O'Brien*, 489 N.E.2d 712, 713–14, 716 (N.Y. 1985) U ovom slučaju sud je utvrdio da je licenca lekara stečena tokom braka zajednička imovina supružnika uz zaključak da je profesionalni potencijal jednog supružnika stečen u toku braka zajednička imovina nastala kroz neposredni ili posredni doprinos drugog supružnika, Ovaj doprinos može biti finansijski, ali i drugi doprinos izražen kroz brigu o domaćinstvu i porodici. Opširnije o ovom slučaju koji predstavlja precedent za deobu zajedničke imovine u državi New York videti; Leslie F. Burns, Gregg A. Grauer, *Human Capital as Marital Property*, 19 Hofstra Law Review 499, Winter, 1990, str. 499–506.

⁸² Supružnik koji je ulagao u karijeru partnera može i na ovaj način biti doveden u ravnopravan položaj. Uporediti: Jon A. Chandler, *A Property Theory of Future Earning Potential in Dissolution Proceedings*, 56 Washington Law Review 277, March 1981, str. 288.

⁸³ Naravno uz dodatni uslov da supružnik, koji je propustio priliku da se usavršava, nema dovoljno sredstava za izdržavanje, a nesposoban je za rad ili je nezaposlen. Videti: Čl. 151, st. 1. PZ.

⁸⁴ Videti: čl. 160, st. 3. PZ. Neki autori prihvataju koncepciju po kojoj izdržavanje ima jedan karakter osposobljavanja tj. da se bračnom drugu koji je usled braka bio izolovan od tržišta omogući edukacija za novu ulogu. Joan Krauskopf, *Rehabilitative Alimony: Uses and Abuses of Limited Duration Alimony*, 21 Fam. L.Q. 573, 1988, str. 573–577.

will« se u ovom kontekstu, po pravilu, vezuje za supružnika koji u vidu zanimanja obavlja delatnost slobodne profesije, ali i druge preduzetnike. Npr. jedan supružnik je u toku braka otvorio i drži zubarsku ordinaciju, restoran ili servis za popravku automobila. Potencijalni kupac je često spreman da plati mnogo više nego što iznosi tržišna vrednost nepokretnosti u kojoj se delatnost supružnika odvija. Ova razlika u ceni je rezultat dobre poslovne reputacije supružnika i očekivanog prihoda koje nastavak delatnosti, pod istim imenom, može doneti kupcu.

Čini se da ovde valja napraviti razliku između čisto tržišnog »goodwill«-a preduzetnika i profesionalne reputacije vezane za fizičko lice koje ovu delatnost obavlja. Kupac je voljan da plati više za kafić sa dugom tradicijom i stalnim gostima u odnosu na cenu poslovnog prostora iste veličine na približno istoj lokaciji. Ova vrednost se mora uzeti u obzir prilikom deobe zajedničke imovine. S druge strane, »goodwill« ordinacije specijalizovane za očnu hirurgiju je, po pravilu, rezultat obrazovanja i stručnosti supružnika koji izvodi operacije, a ne okolnosti da se ordinacija nalazi na dobroj lokaciji ili navike ljudi da je posećuju. Otuda vrednost »goodwill« – a koji je prevashodni rezultat lične i profesionalne reputacije ne ulazi u zajedničku imovinu supružnika.⁸⁵

Odgovornost za dugove

Supružnici odgovaraju solidarno, kako zajedničkom, tako i posebnom imovinom za obaveze koje jedan supružnik primi za tekuće potrebe zajednice, kao i za obaveze koje prema opštim pravilima terete oba supružnika (npr. obaveza izdržavanja dece, odgovornost za štetu koju pričinu dete do sedam godina).⁸⁶

U posebnu imovinu ulaze dugovi koje je supružnik sam stvorio npr. obaveza izdržavanja vanbračnog deteta ili obaveza naknade štete iz sopstvenog delikta.⁸⁷

---

⁸⁵ Videti: 4.07(3) ALI Principles of the Law of Family Dissolution. Suprotno zalaganje videti: Carmen Valle Patel, Treating Professional Goodwill as Marital Property in Equitable Distribution States, 58 New York University Law Review 554, June 1983, str. 574.

⁸⁶ Opširnije o odgovornosti supružnika za dugove u srpskom pravu videti: Marko Mladenović, Slobodan Panov, Porodično pravo, str. 209. U francuskom pravu takođe postoji solidarna odgovornost supružnika za porodične dugove, pod kojim se podrazumevaju dugovi vezani za vođenje domaćinstva i obrazovanje dece. Ide se čak dotle da ugovore, u tu svrhu, jedan supružnik može zaključiti bez saglasnosti onog drugog, a da, ipak, nastane solidarna obaveza supružnika (čl. 220, st. 1 i st. 2 loi n 65-570 du 13 juillet 1965). Opširnije videti: André Colomer, Régimes matrimoniaux, paras. 143, 144.

⁸⁷ Komar. Korać, Ponjavić, Porodično pravo, str. 343.

Značaj dugovanja se ogleda i u tome što, pored supružnika i nasljednika umrlog supružnika, pravo da zahtevaju deobu zajedničke imovine imaju i poverioci onog supružnika iz čije se posebne imovine nisu mogli namiriti.⁸⁸

Korist koju bračni drugovi ostvare oprostajem duga ulazi u fond posebne imovine. Osim ako se radilo o oprostaju zajedničkog duga.

ZAKLJUČAK

Dva su osnova kriterijuma za razvrstavanje stvari i prava u zajedničku ili posebnu imovinu. Stvar ili pravo ulazi u zajedničku imovinu supružnika, ako je do sticanja došlo tokom zajednice života supružnika i ako je ispunjen jedan od dva alternativna uslova:

a) stvar (pravo) je pribavljena aktivnošću, koja se, u širem smislu, smatra »radom«;

b) objekat subjektivnog građanskog prava koji donosi plodove, odnosno objekat koji je zamenjen novim, po principu realne subrogacije, se već nalazio u fondu zajedničke imovine.

Čini se da u praktičnom tumačenju ovih kriterijuma treba poći od pretpostavke da imovina stečena uz naknadu, u toku zajednice života supružnika, ulazi u zajedničku imovinu, osim ako jedan supružnik dokaže da se radi o njegovoj posebnoj imovini. Tako, na primer, valja pristupiti imovini stečenoj na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju, ugovora o otkupu stana, kao i naknadi za upotrebu ličnog imena ili objavljivanje fotografije.

---

⁸⁸ Videti: čl. 181. PZ.